Suomen startup-yhteisö ry

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Lausunto HE 141/2022 vp

Suomen startup-yhteisö ry kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta (HE 141/2022 vp).

Suomen startup-yhteisö on vuonna 2021 perustettu on yli 150 suomalaisen kasvuyrityksen ja startupin muodostama yhteisö, joka sekä tuo yrittäjät yhteen oppimaan uutta, että ajaa suomalaiselle startup-kentälle tärkeitä asioita yhteiskunnassamme.

Suomen startup-yhteisö pitää ensiarvoisen tärkeänä, että suomalaista yhteiskuntaa rakennetaan ekologisesti ja taloudellisesti kestävällä tavalla rakentaen samalla suomalaisille sekä yksilö- että yhteisötasolla mahdollisuudet kasvaa kansainvälisiksi toimialojensa johtajiksi. Erityisen tärkeää olisi kyetä luomaan myös lainsäädäntötasolla kehikko, joka vahvistaa, ei heikennä kestävän kehityksen yritysten toimintamahdollisuuksia Suomessa. Tämä edellyttää lainsäätäjiltä selkeitä visionäärisiä kannanottoja tulevasta, ei pelkästään reagointia jo kohdattuihin haasteisiin.

Suomessa toimii jo tällä hetkellä vahva, suomalaiseen yliopistotutkimukseen vahvasti nojaava kestävän kehityksen materiaalisektori, joka yhdistää suomalaiselle teollisuudelle perinteisiä vahvuuksia uusimpaan tieteelliseen tutkimukseen luodessaan uusia, kestävän kehityksen mallien mukaisia materiaaliratkaisuja. Suomi, kuten Euroopan Unioni laajemminkin, tarvitsisi kuitenkin selkeämmän materiaalistrategian, jolla pyrittäisiin irrottamaan myös materiaaliala riippuvuudesta fossiilisiin polttoaineisiin[1] ja luomaan myös tätä kautta strategista autonomiaa, joka on nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa ensiarvoisen tärkeää.

Valitettavasti kuitenkin SUP-direktiivissä omaksuttu muovin määritelmä on osoittautunut hidasteeksi suomalaisen innovatiivisen ja kestävän materiaaliteollisuuden kasvulle. Direktiivissä omaksuttu huomattavan laaja määritelmä pitää sisällään perinteisistä, öljypohjaisista materiaaleista valmistettujen tuotteiden ohella myös innovatiiviset biopohjaiset materiaalit, joista valmistettujen tuotteiden asettaminen markkinoille on vastaavalla tavoin kielletty kuin ympäristö- ja terveysvaikutuksiltaan huomattavasti ongelmallisempien, öljypohjaisten perinteisten muovituotteiden. Kielto johtuu SUP-direktiivissä tehdystä sääntelyvalinnasta, jolla kaikki polymeerit, joita on kemiallisesti muunneltu, asetetaan samalle viivalle. Käytännössä SUP-direktiivissä omaksuttu muovin määritelmä pitää sisällään suurimman osan perinteisen, öljypohjaisen muovin kanssa kilpailevista ratkaisuista ottamatta huomioon lainkaan näiden ratkaisujen täysin huomattavan erilaisia kokonaisympäristövaikutuksia.

[1] Muovin määrän ennustetaan kasvavan nelinkertaiseksi vuoteen 2050, joista suurimman osan oletetaan olevan perinteistä, öljypohjaista muovia. World Economic Forum, The New Plastics Economy Rethinking the future of plastics (2016);
http://www3.weforum.org/docs/WEF_The_New_Plastics_Economy.pdf

Jätelain muutoksessa tulee huomioida, että jätteen syntymisen ehkäisy perustuu sekä jätteen määrän että jätteen haitallisuuden vähentämiseen. Yleensä fossiilisiin raaka-aineisiin perustuvien ja mikromuoveiksi hajoavien perinteisten muovimateriaalien korvaaminen uusilla biohajoavilla vaihtoehdoilla tulee nähdä tällaisena jätteen haitallisuuden vähentämisenä.

Tasapuolisen kilpailun vuoksi tulee taata uusien innovatiivisten materiaalien pääsy markkinoille ja edelleen myös keräys- ja kierrätysjärjestelmien piiriin. Tällöin pakkaus- ja kulutustuoteratkaisuja etsiville yrityksille syntyy aito mahdollisuus tehdä kestäviä valintoja vihreän siirtymän osana. Se, että nykyisin tuottajavastuun alaisista muovipakkauksista ja muista muovituotteista valtaosa on perinteisiä muoveja, ei ole peruste pakottaa markkinat pitäytymään haitallisemmissa jätteissä.

On huomattava, että SUP-direktiivissä omaksuttua muovin määritelmää on kritisoitu huomattavissa määrin sekä kotimaisesti että ulkomaisesti, ja direktiivin kansallisen implementoinnin yhteydessä isoimpana riskinä pidettiin valitun muovin määritelmän leviämistä muuhun lainsäädäntöön[2]. Nyt käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä jätelain 6 §:n uudella 30. kohdalla nostettaisiin lakitasolle kyseinen, erittäin ongelmallinen muovin määritelmä. Suomen startup-yhteisö pitää tätä huolestuttavana suuntana, joka mahdollisesti uhkaa suomalaisen, innovatiivisen materiaalialan mahdollisuuksia kilpailla sekä muista jäsenvaltioista että Euroopan ulkopuolelta tulevaa kilpailua vastaan.

Mikäli suomalaista kestävän kehityksen materiaalialaa halutaan aidosti tukea, tulisikin katsoa entistä enemmän siihen, miten voidaan lainsäädännöllisillä ratkaisuilla tukea tämän alan yrityksiä. Muista Euroopan unionin jäsenvaltioista esimerkkinä voidaan nostaa Italia, joka on implementoinut SUP-direktiivin voimaan tavalla, joka mahdollistaa tietyn standardin täyttävien biohajoavien tuotteiden asettamisen markkinoille edelleen direktiivin implementoinnin jälkeenkin, mikäli ei ole tarjolla riittävän hyviä uudelleen käytettäviä vaihtoehtoja[3]. Tälle implementointitavalle oikeusperusta haetaan SUP-direktiivin johdannon kohdasta (14)[4]. Italian tulkinta SUP-direktiivin mahdollistamasta liikkumavarasta ei myöskään näyttäisi olevan ristiriidassa EU-oikeuden kanssa, sillä Euroopan komissio ei ole aloittanut vastaavia toimenpiteitä Italiaa kohtaan kuin esimerkiksi Suomea vastaan koskien SUP-direktiivin riittämätöntä implementointia[5].

Olisi lisäksi syytä harkita kyettäisiinkö julkisten hankintojen ohjaamisella kohti suomalaisia biotalouden innovaatioita edistää uudenlaisen, kestävän materiaalialan kasvu suomessa, erityisesti ottaen huomioon julkisten hankintojen roolin vihreän siirtymän edistämisessä.

Suomen startup-yhteisö pyytääkin talousvaliokuntaa kiinnittämään huomiota sekä nyt käsitteillä olevan jätelain uudistamisen että muutakin materiaalialaa koskevan lainsäädännön yhteydessä siihen, että Suomessa viime vuosien aikana kehittynyt innovatiivisen, kestävän kehityksen materiaalialan huippuosaaminen ei valu hukkaan, vaan Suomi kykenee tarjoamaan riittävän dynaamisen lainsäädäntökehikon, joka mahdollistaa myös biopohjaisten ja biohajoavien materiaalien laajamittaisen käytön. Suomen startup-yhteisön näkemyksen mukaan olisi syytä harkita uudelleen tulisiko Suomen jätelainsäädännön (ml. SUP-direktiivin kansallisesti toimeenpanneet lait) mahdollistaa Italian tavoin myös biopohjaisten materiaalien käyttö kertakäyttötuotteissa, mikäli uudelleenkäytettäviä materiaaleja ei ole käytössä. Samoin Suomen startup-yhteisön näkemyksen mukaan tulisi niin ikään selvittää tulisiko biopohjaisille ja biohajoaville materiaaleille säätää oma

[2] Kts. https://www.finnceres.fi/post/defining-plastic-like-materials-controversy-on-the-single-use-plastics-directive

[3] Legislative Decree No. 196 of 8 November 2021, Article 5(3).

[4] Tarkemmin European Delegation Law no. 53 of 2021, Article 22(1)(c)

[5] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_5731

erilliskeräysvelvoitteensa, jotta pystyttäisiin edesauttamaan Suomen fossiiliriippuvuuden katkaisemista samalla luoden entistä vakaampi pohja uudelle materiaaliteollisuudelle.